

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № 2-2(102)-472/2022

20.09.2022

ALİ MƏHKƏMƏ

**Azərbaycan Respublikası adından
Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin
Kommersiya Kollegiyasının**

**İddiaçı MMC-nin Cavabdeh İB-yə
qarşı iş üzrə**

Q Ə R A R İ

Açar sözlər: artıq ödənilmiş pul məbləğinin geri qaytarılması tələbi

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyası, hakim Məmmədli Bəhram Məmməd oğlunun məruzəsi ilə, hakimlər Qəribov Bəhman Fərhad oğlu və Şəfiyev İspəndiyar Əsəd oğlundan ibarət tərkibdə,

İddiaçı MMC-nin Cavabdeh İB-yə qarşı "artıq ödənilmiş pul məbləğinin geri qaytarılması" tələbinə dair iddia üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2022-ci il 2 mart tarixli 2-2(103)-121/2022 sayılı qətnaməsindən iddiaçı tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinə yazılı icraat qaydasında baxmışdır.

I. İŞİN HALLARI

1. İddiaçı MMC-nin (bundan sonra – "iddiaçı") nizamnaməsindən və kommersiya qurumunun dövlət reyestrindən çıxarışdan görünür ki, Cəmiyyətin təsisçisi və qanuni təmsilçisi X2r.

2. İstixananın qazlaşdırılması üzrə 2015-ci ildə tərtib edilmiş texniki icra sənədlərindən görünür ki, obyekt qazlaşdırılarkən çəkilmiş layihədə qaz tənzimləyicisinin yerinin sayğacdan əvvəl qoyulması nəzərdə tutulmuşdur.

3. İddiaçı ilə Cavabdeh İB (bundan sonra – "cavabdeh") arasında 2018-ci il 17 sentyabr tarixində bağlanmış ASAN5/195 sayılı "Qaz paylayıcısı ilə sənaye qaz qurğusundan istifadəçisi arasında qazın alqı-satqısı barədə" müqavilənin (bundan sonra – "müqavilə") surətindən görünür ki, cavabdeh iddiaçını keyfiyyətli qazla təmin etməyi, iddiaçı isə aldığı qazın dəyərini qaz sayğacının göstəricisinə uyğun olaraq cavabdehin hesabına ödəməyi öhdələrinə götürmüşlər.

4. Cavabdehin 2019-cu il 27 may tarixli ***** sayılı "Qaz sayğacının çıxarılması, quraşdırılması və istismara qəbulu haqqında" aktına əsasən xəttin üzərində quraşdırılmış sayğac və tənzimləyicinin yerlərinin qaynaq yolu ilə dəyişdirildiyi, sayğac tənzimləyicisinin əvvəldə quraşdırıldığı qeyd olunmuşdur.

5. Cavabdehin 2019-cu il 30 dekabr tarixli ***** sayılı "Qaz sayğacının çıxarılması, quraşdırılması və istismara qəbulu haqqında" aktına əsasən qaz tənzimləyici ilə qaz sayğacının yerlərinin dəyişdirildiyi qeyd olunmuşdur.

6. Cavabdehin 2020-ci il 14 fevral tarixli ***** sayılı "Qaz sayğacının çıxarılması, quraşdırılması və istismara qəbulu haqqında" aktı ilə g-650 83048342 sayılı sayğacın çıxarıldığı, əvəzinə g-650 83047378 sayılı sayğacın müvəqqəti quraşdırıldığı qeyd olunmuşdur.

7. 2020-ci il 13 mart tarixli abonent saldосundan görüldüyü kimi iddiaçının 128.042,29 manat borcu olduğu qeyd olunmuşdur.

İŞ ÜZRƏ QƏBUL EDİLMİŞ MƏHKƏMƏ AKTLARI

a) Birinci instansiya məhkəməsindəki icraat

8. İddiaçı 2020-ci il 22 oktyabr tarixində iddia ərizəsi ilə Bakı Kommersiya Məhkəməsinə müraciət edərək, məcburi qaydada əsassız ödəndirilmiş 123.585,8 manat məbləğində pul vəsaitinin və iddia ərizəsinin verilməsi üçün ödənilmiş 30 manat dövlət rüsumunun cavabdehdən tutularaq iddiaçıya ödənilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

9. İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, tərəflər arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən istixanaya verilən qazın dəyəri ELSTER tipli, G 650 (EK-220) tipli 83048342 sayılı sayğacın göstəricilərinə uyğun aparılır. Bütün ödənişlər vaxtında ödənilmişdir. İstixanada işlər əsasən müvafiq ilin oktyabr və ya noyabr ayında başlayır və növbəti ilin may ayında başa çatır. 2019-cu ildə istixananın işləmədiyini dövrə, 2020-ci il 27 may tarixində (AKT 9013904) cavabdehin əməkdaşları ölçü qovşağında tamamilə qanunsuz olaraq layihədə nəzərdə tutulmayan dəyişiklik edərək qaz sayğacı ilə təzyiq tənzimləyicisinin yerini dəyişmişlər. Yeni mövsümdə qazdan istifadə zamanı məlum olmuşdur ki, son laboratoriya yoxlamasından yararlı çıxmış sayğac təsərrüfatda heç bir artım olmadığı halda, qaz sərfiyyatını 2019-cu ilin noyabr ayı üçün 2018-ci ilin noyabr ayı ilə müqayisədə 194405

kub.m-dən 484732 kub.m-ə qədər artmışdır. Sonrakı ayların müqayisəsi də göstərmişdir ki, sayğacın normal iş rejimi pozulmuş və işlədilməyən sərfiyyat hesablanmışdır. Bu isə cavabdehin əməkdaşlarının qanunsuz əməli nəticəsində, yeni qaz sayğacının tənzimləyicidən əvvəl quraşdırılması nəticəsində baş vermişdir. 2019-cu il 30 dekabr tarixində (AKT 9017073) yenidən sayğacı çıxarıb əvvəlki yerinə, yeni tənzimləyicidən sonra quraşdırmışlar. Lakin sayğaca kobud müdaxilə olunduğu üçün sayğac normal vəziyyətə düşməmişdir. Nəhayət dəfələrlə müraciətdən sonra özlərinin qəsdən xarab etdiyi sayğacı çıxarmışlar. Cavabdehin özü tərəfindən tərtib olunmuş 2020-ci il 14 fevral tarixli ***** sayılı aktda göstərildi ki, sayğac alarm vəziyyətində işləyir. Yeni iş dövründə aydın oldu ki, əvvəlki illərlə müqayisədə iş həcmində heç bir artım olmadığı halda, sayğacın göstəriciləri qaz sərfiyyatını 2 dəfə artıq göstərib. Araşdırmalar zamanı məlum oldu ki, bu, cavabdehin əməkdaşlarının səhvi və ya qəsdli üzündən baş verib. 2019-cu ilin oktyabr ayından 2020-ci ilin fevral ayının sonuna kimi olan iş dövrü istənilən qədər əvvəlki müvafiq dövrlə müqayisə ediləndə sayğacın göstəricisi 617929 kub.metr yeni, 123.585,8 manat artıq qaz sərf edildiyini göstərir. Bu isə qətiyyən mümkün deyildir. Cavabdehin əməkdaşları qazın verilməsinin dayandırılacağı ilə iddiaçını təhdid edərək həmin məbləği məcburi qaydada ödətdirmişlər.

10. Tələbinin hüquqi əsası kimi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – “MM”) 425.1, 425.2, 439.4, 1091.1, 1091.2-ci maddələrinə istinad edilmişdir.

11. 2020-ci il 26 noyabr tarixli məhkəmə iclasında mütəxəssis qismində dindirilmiş "xxxx" MMC-nin direktoru X3 izahatında və 2020-ci il 10 dekabr tarixli "xxxx" MMC-nin mütəxəssis rəyində qeyd edilmişdir ki, qaz sayğacının qaz tənzimləyicisindən sonra quraşdırılmasının vacibliyi (səbəbi) ondan ibarətdir ki: 1) sayğacdan keçən qaz sabit təzyiqli olmalıdır və bu halda sayğac stabil işləyir; 2) sayğacın elektron korrektorunun nizamlanması zamanı ona təzyiqin hər hansı bir yuxarı həddi təyin olunur. Cavabdehin Metrologiya İdarəsində bütün sayğaclarla mütləq yuxarı təzyiq olaraq 5.25 Bar təyin olunur. Təzyiq tənzimləyicisindən əvvəl bu təzyiq mövsümi olaraq dəyişkəndir və müəyyən hallarda 5.25 Bar həddini aşır. Əgər qaz sayğacı qaz tənzimləyicisindən əvvələ keçirilərsə korrektor alarm vəziyyətinə düşür və düzgün işləmir.

12. Bakı Kommersiya Məhkəməsinin 2020-ci il 10 dekabr tarixli e-2-2(113)-3199/2020 sayılı qərarı ilə iş üzrə məhkəmə mühəndis-texniki ekspertizası təyin edilmiş, lakin Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin 2021-ci il 16 aprel tarixli məlumatına əsasən, cavabdehin əməkdaşları istixanada quraşdırılmış qaz cihaz və avadanlıqlarına baxışın keçirilməsindən iştirak etməkdən imtina etmiş və buna görə həmin cihaz və avadanlıqlarına baxışın keçirilməsinin mümkün olmaması səbəbindən məhkəmə ekspertizasının aparılmasından imtina edilmişdir.

13. Məhkəmə hesab etmişdir ki, qaz sayğacının tənzimləyicisinin qaz sayğacından sonra yerləşməsinin texniki şərtə uyğun, həmçinin əlavə sərfiyyata səbəb olub – olmamasının müəyyən edilməsi üçün hazırkı iş üzrə xüsusi bilik tələb olduğundan məhkəmə-texniki ekspertizasının keçirilməsi zərurəti yaranmışdır. Buna görə də, Bakı Kommersiya Məhkəməsinin 2021-ci il 27 may tarixli e-2-2(113)-368/2021 sayılı qərarı ilə iş üzrə məhkəmə mühəndis-texniki ekspertizası təyin edilmişdir.

14. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin 2021-ci il 13 avqust tarixli, 10/2987 sayılı ekspert rəyinə əsasən:

a) iddiaçıya məxsus qeyri-yaşayış sahəsinə (istixanaya) çəkilmiş qaz xəttinin girişində, ümumi kollektordan (qaz mənbəyindən) birinci G-650 (EK220) markalı (texniki şərt və cizgilərinə görə G-1000 markalı) qaz sayğacının, ondan sonra isə qaz tənzimləyicisinin quraşdırılması, həmin qeyri-yaşayış sahəsi (istixana) üçün tərtib edilmiş “Abşeron rayonu (Sabunçu QİS-in xidmət sahəsi) Məhəmmədli kəndində yerləşən X4 məxsus qeyri-yaşayış sahəsinin (istixananın) qazlaşdırılması üzrə texniki icra sənədləri”ne (T.Ş.21504-2015-00374-QX sayılı cizgiyə) və “Qaz təchizatı. Layihələndirmə normaları.»2.13-1 AzDTN-nin 7.14 bəndinin tələblərinə uyğun deyildir.

b) Abonentin (iddiaçının) qaz tənzimləyicisinin qaz sayğacından sonra quraşdırılması və sayğacın alarm rejimində işləməsi, 2019-cu il 27 may tarixdən 2020-ci il 14 fevral tarixə kimi abonentin qaz sərfiyyatının real ölçüdə artıq göstərilməsinə səbəb olmuşdur.

c) 2019-cu ilin may ayından 2020-ci ilin fevral ayına qədər olan müddət ərzində iddiaçıya məxsus istixana üçün artıq hesablanmış sərfiyat 531776 kub.metr təşkil edir.

15. Bakı Kommersiya Məhkəməsinin 2021-ci il 5 oktyabr tarixli e-2-2(113)-368/2021 sayılı qətnaməsi ilə iddia qismən təmin edilərək, cavabdeh tərəfindən iddiaçıya hesablanmış 106.355,2 manat məbləğində borc silinərək iddiaçıya qaytarılması, iddianın qalan hissədə təmin edilməməsi qət edilmişdir (hakim – F.Qasımov).

16. Məhkəmə mövqeyini belə əsaslandırmışdır ki, iddiaçıya məxsus qeyri-yaşayış sahəsinə çəkilmiş qaz xəttinin girişində, ümumi kollektordan (qaz mənbəyindən) birinci G-650 (EK220) markalı (texniki şərt və cizgilərinə görə G-1000 markalı) qaz sayğacının, ondan sonra isə qaz tənzimləyicisinin quraşdırılması, həmin qeyri-yaşayış sahəsi üçün tərtib edilmiş Abşeron rayonu, Məhəmmədli kəndinə yerləşən qeyri-yaşayış sahəsinin qazlaşdırılması üzrə texniki icra sənədlərinə və “Qaz təchizatı layihələndirmə normalarına tələblərinə” uyğun olmamışdır.

17. Bundan başqa, ekspertiza tədqiqatı zamanı müəyyən olunmuşdur ki, cəmiyyətə məxsus Abşeron rayonu, Məhəmmədli kəndində yerləşən istixanada qış mövsümü hər il 1 noyabrdan başlayır və növbəti ilin 15 martında başa çatır. Yəni, məhsulun normal yetişdirilməsi üçün istixanada istilik temperaturunu normada saxlamaq üçün gün ərzində 5-6 saat qazdan istifadə edilir və buna uyğun da qaz sərfiyatı 10125 kub.m. təşkil edir. Həmin qaz sərfi bir ayda 303750 kub.m. təşkil edir. ($10125 \times 30 = 303750$ kub.m.).

18. Həmçinin ekspert rəyində iddiaçıya məxsus abonət saldusunun 2019-cu ilin may ayından 2020-ci ilin fevral ayına kimi hesablanmış qaz sərfi arasında müqayisə aparılmış və müqayisə nəticəsində 531776 kub.m. artıq qaz sərfiyatı hesablanması müəyyən edilmişdir. Eyni zamanda, qeyri-əhali istehlakçılar üçün təbii qazın 1000 kub.m. qiyməti 200 manat, yeni 1 kub.m. təbii qazın qiyməti 0,2 manat təyin edilmişdir. Belə olan halda iddiaçıya artıq hesablanmış qazın sərfiyatının dəyəri 106.355,2 manat ($531776 \text{ kub.m.} \times 0,2 \text{ manat}$) təşkil edir.

19. Bununla cavabdeh tərəf ekspert rəyində qeyd olunan xüsusiyyətlərin əksini təsdiq edən hər hansı sənəd sübut məhkəməyə təqdim etməmiş və hesablanmış borcun əsaslı olmasını məhkəmə gedişi zamanı sübuta yetirə bilməmişdir.

20. Məhkəmə öz mövqeyini Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 12 may tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Qazdan istifadə Qaydaları”nın (bundan sonra – “QİQ”) 4.2, 4.8, 4.9-cu bəndlərinə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin 2009-cu il 2 mart tarixli 17 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş və 2009-cu il 1 aprel tarixindən qüvvəyə minmiş “Qaz təchizatı” layihələndirmə normaları 2.12-1 AZDTN-nin 7.14-cü bəndinə istinad etməklə əsaslandırmışdır.

21. Cavabdeh 2021-ci il 21 oktyabr tarixində apellyasiya şikayəti verərək, qətnamənin iddianın təmin edilmiş hissəsində ləğv edilərək, iddianın tam rədd olunması barədə yeni qətnamə qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

d) Apellyasiya instansiyası məhkəməsindəki icraat

22. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2022-ci il 2 mart tarixli 2-2(103)-121/2022 sayılı qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi iddianın təmin edilmiş hissəsində ləğv edilmiş, iddia 106.355,2 manat borcun silinməsinin cavabdehə həvalə edilməsinə dair hissədə təmin edilməmişdir (sədrlik edən hakim – V.Baxışova, hakimlər – V.Məmmədov və R.Qurbanov).

23. Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, işin mübahisəsiz hallarına görə məhkəmə tərəfindən silinmiş borc məbləği iddiaçının fəaliyyət göstərdiyi obyektə qaz sayğacının göstəricisi əsasında hesablanmış borcdur. Eyni zamanda, işin mübahisəsiz halıdır ki, obyektə qaz tənzimləyicisinin yeri 2019-cu ilin may ayında dəyişdirilmiş, 2019-cu il 30 dekabr tarixində isə yenidən öz yerinə qaytarılmışdır. Cavabdehin 2020-ci il 14 fevral tarixli aktından görünür ki, həmin tarixdə iddiaçıya məxsus obyektə çıxarılmış sayğac alarm rejimində işləmişdir.

24. Ekspert rəyindən görünür ki, iddiaçıya məxsus istixananın qış mövsümündə gün ərzində 5-6 saat qazdan istifadə etdiyi iddiaçının özünün təqdim etdiyi 2021-ci il 9 avqust tarixli arayış əsasında müəyyən edilmişdir. İddiaçının sutkalıq qaz sərfiyyatı barədə özünün təqdim etdiyi arayış mötəbər sübut hesab edilə bilməz. Bu arayış əsasında ekspert tərəfindən həyata keçirilmiş hesablamaların düzgün olmadığı eyni zamanda bununla təsdiq olunur ki, ekspert istixanadakı su qızdırıcılarının maksimal aylıq qaz sərfiyyatının 303750 m³, yəni 60.750 manat olduğunu müəyyən etsə də, abonent saldosunda görünür ki, iddiaçının aylıq sərfiyyatı 2018-ci ilin yanvar ayında 78.440 manat, 2018-ci ilin dekabr ayında 63.416,0 manat, 2019-cu ilin mart ayında 62.467,80 manat, 2020-ci ilin yanvar ayında 69.736,80 manat, 2020-ci ilin fevral ayında 64.239,40 manat olmuşdur. Göründüyü kimi, iddiaçıya məxsus istixananın suqızdırıcı qazanlarının və digər qaz sərf edən qurğularının maksimal aylıq qaz sərfiyyatının 60.750 manat olduğuna dair ekspert rəyinə əsasən məhkəmənin gəldiyi nəticə əsassızdır.

25. Məhkəmə kollegiyası iddiaçıya məxsus obyektin (istixananın) qaz borusunun üzərindəki qaz tənzimləyicinin əsaslı zərurət olmadan texniki şərt verilərəkən tərtib edilmiş layihədə nəzərdə tutulmuş yerinin dəyişdirilərək sayğacdan sonra quraşdırılmasının texniki tələblərə və qaydalara uyğun olmadığına dair iddiaçının dəlilləri ilə razılaşırsa da, hesab etmişdir ki, işdə mübahisələndirilən dövrdə iddiaçıya məxsus obyektin qaz sayğacına baxış keçirilməklə sayğacın düzgün işləmədiyini və mübahisəli dövrdə qaz sərfiyyatını artırıq qeyd etdiyini təsdiq edən mötəbər sübut (laboratoriya rəyi və s) olmadığından, sayğacın mübahisələndirilən dövrdə qaz sərfiyyatını düzgün qeyd etmədiyinə dair işdəki rəylər isə (mütəxəssis və eksept rəyi) ehtimallara və iddiaçının özünün təqdim etdiyi məlumatlara əsaslandığından məhkəmənin həmin rəylərə istinad etməklə konkret faktlara əsaslanmadan iddianın qismən təmin edilməsinə dair iş üzrə gəldiyi nəticə düzgün olmamışdır. Belə ki, mütəxəssis rəyinə əsasən qaz tənzimləyicisinin sayğacdan sonra quraşdırılması yalnız qazın təzyiqi müəyyən edilmiş normadan çox olduğu halda sayğacın düzgün işləməməsinə səbəb ola bilər. Qeyd edilən ehtimala əsaslanaraq qaz tənzimləyicisinin sayğacdan sonra quraşdırıldığı bütün dövr üçün qaz sərfiyyatının artırıq qeyd edildiyinə dair nəticəyə gəlmək düzgün olmaz. Eyni zamanda, qaz sayğacının 2020-ci il 14 fevral tarixində alarm rejimində olması konkret sübutlar olmadan bu nəticəyə gəlmək üçün əsas ola bilməz. Belə ki, alarm rejimində olan sayğacın düzgün işləməyərək sərfiyyatı daha az qeydə alması ehtimalı da mümkündür.

26. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi gəldiyi nəticəni Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra – “MPM”) 77.1, 88, 103.1, 217.1-ci maddələrinə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitesinin 2009-cu il 2 mart tarixli 17 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş və 2009-cu il 1 aprel tarixdən qüvvəyə minmiş “Qaz təchizatı” layihələndirmə normaları 2.12-1 AZDTN-nin 7.14-cü bəndinə istinad etməklə əsaslandırmışdır.

27. Həmin qətnamə 2022-ci il 31 mart tarixində proses iştirakçılarının elektron kabinetlərində yerləşdirilmişdir.

28. İddiaçı 2022-ci il 23 may tarixində kassasiya şikayəti verərək, qətnamənin iddianın təmin edilmədiyini hissəsində ləğv edilərək, iddianın həmin hissədə təmin olunması barədə yeni qətnamə qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin və ona qarşı etirazın dəlilləri

a) Kassasiya şikayətinin dəlilləri

29. MM-in 385.1, 425.1-ci maddələri, “QİQ”-ın 4.9-cü bəndi üzrə - Cavabdeh qazpaylayıcı tərəfindən heç bir hüquqi əsası göstərilmədən, cavabdehin şəxsi mənafeyi naminə qazın dəyərini real dəyərindən dəfələrlə artırıq hesablaması məqsədi ilə sayğacın yerinin dəyişdirilməsi tələb olunmuş və nəticədə əsassız və qanunsuz olaraq qaz sayğacı ilə qaz tənzimləyicinin yeri dəyişdirilmişdir.

30. MPM-in 217-ci maddəsi üzrə - Bakı Apellyasiya Məhkəməsi iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara uyğun olmayan qətnamə qəbul etmişdir.

31. MPM-in 218-ci maddəsi üzrə - Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qəbul etdiyi qətnamədə iddia tələbindən kənara çıxılmanın müstəsna hallarını göstərməmişdir.

32. MPM-in 220.4-cü maddəsi üzrə - Apellyasiya instansiyası sahə üzrə mütəxəssis rəyinə və ekspert rəyinə öləri yanaşmış, öz mülahizəsinə uyğun heç bir qanuna və normativ-hüquqi akta əsaslanmadan qətnamə qəbul etmişdir. Halbuki mütəxəssis qismində elektron qaz sayğaclarının korrektorlarının (elektron hesablayıcı hissə) bilavasitə istehsalı və tənzimləməsi işlərini həyata keçirən "xxxx" MMC-nin direktoru X5 izahat vermişdir. Bu səbəbdən X1 üzrə kifayət qədər biliyə malikdir və onun izahatı ehtimal deyil.

33. MPM-in 88 və 102.1-ci maddələri üzrə - Apellyasiya məhkəməsi tənzimləyicinin qaz sayğacından sonraya keçirilməsinin qanunsuz olduğu (Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin minmiş "Qaz təchizatı" layihələndirmə normaları 2.12-1 AZDTN-nin 7.14 bəndinin tələblərinə zidd şəkildə texniki şərt verilərəkən tərtib edilmiş layihədə nəzərdə tutulmuş yeri dəyişdirilərək sayğacdən sonra quraşdırılmasının texniki tələblərə və qaydalara uyğun olmadığı) ilə razılaşırsa da, cavabdehin qanunsuz hərəkətləri nəticəsində artıq hesablanmış pulun məbləği ilə, habelə ekspert rəyi ilə razılaşmamış və işin obyektiv və hərtərəfli araşdırılması məqsədi ilə əlavə və ya təkrar ekspertizanın keçirə biləcəyi təqdirdə bunu etməmişdir.

34. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdeh tərəfindən yol verilmiş qanunsuzluqları qəbul etsə də, tənzimləyicinin yerinin dəyişdirilməsi və sayğacın alarm rejimində işləməsinin sayğacın daha az hesabat apara biləcəyini (mütəxəssis və ekspert rəylərinin əksinə) ehtimal etmişdir. Halbuki artıq sərfiyyatın hesablanmasını iş materiallarına əlavə edilmiş abonent saldosundan da aydın görmək olar. Qaz sayğacı orta təzyiqli qaz kəmərinin üzərində quraşdırılmışdır, tənzimləyici olmadıqda qaz birbaşa tənzimlənmədən sayğaca daxil olur və sayğacı sıradan çıxarmaqla artıq hesabat aparır, misal kimi bir neçə ayı qeyd etmək olar. Belə ki, istixananın ölçüləri və əkin növü dəyişmədiyi halda, 2018-ci ilin noyabr ayında 38.881 manat məbləğində təbii qazdan istifadə edilmiş, lakin tənzimləyicinin yeri dəyişdikdən sonra 2019-cu ilin noyabr ayında 96.946,40 manat məbləğində borc hesablanmışdır. Daha sonra 2019-cu ilin yanvar ayında 58.169,40 manat, fevral ayında isə 51.441,60 manat hesablandığı halda, sayğac alarm rejimində olduğundan 2020-ci ilin yanvar ayında 84.770 manat, fevral ayında isə 88.257 manat borc hesablanmışdır. Beləliklə, apellyasiya instansiyasının iddia tələbinin təmin edilməməsi üçün əsaslardan biri olmuş, ehtimalla yanaşdığı halın əksinə olaraq tənzimləyicinin yerinin dəyişməsi və sayğacın "Alarm" rejimində işləməsi nəticəsində sayğacın dəfələrlə artıq hesabat apardığını şübhəsiz, aydın görmək olar. Göründüyü kimi, mütəxəssis və ekspert rəyləri obyektivdir və iddiaçıya əlavə borcun hesablandığının mötəbər sübutudur.

35. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməni ləğv edərkən qeyd etmişdir ki, mübahisəli dövrdə qaz sərfiyyatını artıq qeyd etdiyini təsdiq edən mötəbər sübut olan laboratoriya rəyi yoxdur. Bununla bağlı qeyd edilməlidir ki, cavabdeh ölkədə təbii inhisar subyekt olduğundan sayğacın laboratoriyada yoxlanması yalnız onlar tərəfindən həyata keçirilə bilər. Cavabdeh iddia tələbini ümumiyyətlə qəbul etmədiyi nəzərə alındıqda, belə bir yoxlamanın keçirilməsi qeyri-obyektiv olacaq və mötəbər sübut kimi qəbul edilə bilməz. Cavabdehin hərəkətlərindən də aydın görmək olar ki tənzimləyicinin yerinin dəyişməsi həm qaz sayğacının qüsurla işləməsinə, həm də artıq sərfiyyatın hesablanmasına səbəb olur. Bu səbəbə görə də cavabdeh sonradan tənzimləyicini təkrar yerinə qaytarmışdır.

b) Kassasiya şikayətinə qarşı etirazın dəlilləri

36. Cavabdeh 2022-ci il 6 sentyabr tarixində kassasiya şikayətinə qarşı etiraz təqdim edərək qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi qanuni və əsaslıdır. Kassasiya şikayətinin əsasını qaz tənzimləyicisinin yeri qanunsuz dəyişdirildikdən sonra qaz sərfiyyatında artım baş verməsi təşkil edir. Cavabdeh hesab edir ki, iddiaçıya məxsus obyektin qaz sayğacına baxış keçirilməklə sayğacın düzgün işləmədiyi və mübahisəli dövrdə qaz sərfiyyatını artıq qeyd etdiyini təsdiq edən mötəbər sübut (laboratoriya rəyi və s) olmadığından, sayğacın mübahisələndirilən dövrdə qaz sərfiyyatını düzgün qeyd etmədiyinə

dair işdəki rəylər isə (mütəxəssis və eksept rəyi) ehtimallara və iddiaçının özünün təqdim etdiyi məlumatlara əsaslandığından apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin rəylərə istinad etməklə konkret faktlara əsaslanaraq iddianın qismən təmin olunan hissədə rədd edilməsinə dair iş üzrə gəldiyi nəticə düzgün olmuşdur. Beləliklə, iddiaçının kassasiya şikayətində əsaslandığı dəlillər tamamilə qanunsuz və əsassızdır. Ona görə də kassasiya şikayətinin təmin olunmaması və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 2022-ci il 2 mart tarixli 2-2(103)-121/2021 sayılı qətnaməsinin dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş olunur.

ii. KASSASIYA ŞİKAYƏTİNİN MÜMKÜNLÜYÜ, KASSASIYA BAXIŞININ HƏDLƏRİ

37. Kassasiya şikayəti vaxtında, yəni apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin təqdim olunduğu gündən 2 ay müddətində verilmiş (MPM-in 405.0.2-ci maddəsi), kassasiya şikayətinin məzmunu MPM-in 407-ci maddəsinin tələblərinə uyğundur. Ona görə də, şikayət mümkün hesab edilmişdir.

38. İddiaçı apellyasiya məhkəməsinin qətnaməsinə iddianın təmin edilmədiyi hissəsində mübahisələndirdiyi üçün, hazırkı icraat çərçivəsində məhkəmə aktının qanuniliyi və əsaslılığı həmin hissədə yoxlanılacaqdır (MPM-in 403.1 və 416-cı maddələri).

39. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları yoxlanılmasa da apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib-etməməsini yoxlayarkən hüquqi məsələlərin düzgün qiymətləndirilməsi üçün işin faktiki hallarının nəzərə alınması və onlara istinad olunması zəruridir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin müəyyən edilmiş faktiki hallarına istinad etməsi faktiki halların yoxlanılması və araşdırılması kimi qiymətləndirilməməlidir.

iii. TƏTBİQ EDİLƏN HÜQUQ

40. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 12 may tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Qazdan istifadə Qaydaları"nın müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

"...

4.2. Məişət qaz qurğularının istifadəsi üçün qaz sayğacı qaz paylayıcısının vəsaiti hesabına, sənaye qaz qurğularının istifadəsi üçün isə qaz sayğacı istehlakçının vəsaiti hesabına təchiz edilir, quraşdırılır və dəyişdirilir.

...

4.8. Fiziki şəxs olan istehlakçıların qaz sayğaclarının işlək vəziyyətdə saxlanılmasına görə cavabdehliyi qaz paylayıcısı, hüquqi şəxslərin qaz sayğaclarının işlək vəziyyətdə saxlanılmasına görə cavabdehliyi isə özləri daşıyırlar.

4.9. İstehlakçının təqsiri olmadan zədələnmiş qaz sayğacının təmir olunması, texniki baxışdan keçirilməsi, dəyişdirilməsi (yenisi ilə əvəz edilməsi) və quraşdırılması bu Qaydaların 4.2-ci bəndinə uyğun olaraq, zədələnmə istehlakçının təqsiri üzündən baş verdikdə isə istehlakçının vəsaiti hesabına qaz paylayıcısı tərəfindən həyata keçirilir. Qaz paylayıcısı tərəfindən qaz sayğacının dəyişdirilməsi, təmir olunması və ya texniki baxışdan keçirilməsi istehlakçıdan tələb edildikdə, bu halda qaz paylayıcısı tərəfindən həmin tələbin hüquqi əsası göstərməlidir. Qaz sayğaclarının növbəti texniki baxışının keçirilməsi onların texniki pasportlarında göstərilmiş müddətdə həyata keçirilir. Qaz sayğaclarının növbəti texniki baxışdan keçirilməsinə görə istehlakçılardan vəsait tələb etmək qadağandır. İstehlakçının arzusu ilə qaz sayğacının texniki baxışdan keçirilməsinə görə istehlakçı vəsait ödəməlidir.

..."

41. Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitesinin 2009-cu il 2 mart tarixli 17 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş və 2009-cu il 1 aprel tarixdən qüvvəyə minmiş "Qaz təchizatı" layihələndirmə normaları 2.12-1 AZDTN-nin müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

"...

7.14. "QTM-də və QTQ" aşağıdakıların qoyulması nəzərdə tutulmalıdır: süzgeclərin, qoruyucu-bağlayıcı klapaların, qoruyucu-atqı klapalarını, qaz təzyiq tənzimləyicilərinin, bağlayıcı armaturların, nəzarət-ölçü cihazların, lazım gəldikdə qaz sərfini ölçmək üçün cihazların, həmçinin dövrələmə qaz kəmərlərinin quraşdırılması nəzərdə tutulur. Yeni qeyd olunan ardıcılığa görə qaz təzyiq tənzimləyicisi qaz sərfini ölçmək üçün qoyula bilən cihazların əvvəlində quraşdırılmalıdır.

"..."

42. Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

"Maddə 77. Sübut etmə vəzifəsi

77.1. Hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

"..."

"Maddə 88. Sübutların qiymətləndirilməsi

Məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur."

"Maddə 102. Əlavə və təkrar ekspertiza

102.1. Ekspertin rəyi kifayət qədər aydın və ya tam olmadıqda, məhkəmə əlavə ekspertiza təyin edə bilər və onun keçirilməsini həmin və ya başqa ekspertə tapşıra bilər.

102.2. Məhkəmə, əsassızlığına görə ekspertin rəyi ilə razılaşmadıqda, habelə bir neçə ekspertin rəyləri arasında ziddiyyətlər olduqda, ekspertiza aparılmasını başqa ekspertə və ya ekspertlərə tapşırmaqla, təkrar ekspertiza təyin edə bilər."

"Maddə 103. Ekspert rəyinin məhkəmə tərəfindən qiymətləndirilməsi

103.1. Ekspertin rəyi məhkəmə üçün məcburi deyildir və bu Məcəllənin 88-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydalar üzrə məhkəmələr tərəfindən qiymətləndirilir.

"..."

"Maddə 217. Qətnamənin qanuniliyi və əsaslılığı

217.1. Məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

"..."

IV. ALİ MƏHKƏMƏNİN MÖVQEYİ

43. Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini (bax yuxarıda §§ 29-35) iş materialları ilə birgə araşdıraraq hesab edir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2022-ci il 2 mart tarixli 2-2(103)-121/2022 sayılı qətnaməsi ləğv edilməli, iş yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə qaytarılmalıdır.

44. Apellyasiya instansiya məhkəməsinin iş üzrə qətnamə qəbul edərkən istinad etdiyi hallardan biri ondan ibarət olmuşdur ki, iş üzrə verilmiş mütəxəssis və ekspert rəyləri ehtimallara və iddiaçının özünün təqdim etdiyi məlumatlara əsaslandığından qeyri-mötəbərdir.

45. Bununla əlaqədar məhkəmə kollegiyası xüsusi olaraq vurğulayır ki, iddiaçının öz iddia tələbini əsaslandırmaq üçün istinad etdiyi halların texniki məsələlərlə bağlı olduğu, yeni xüsusi biliklərin tətbiqini tələb etdiyi aşkardır.

46. Bunun nəticəsidir ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən iş üzrə həm mütəxəssis rəyi, həm də ekspert rəyi alınmışdır.

47. Hər iki rəy iddianın əsaslılığına dəlalət edir. Lakin birinci instansiya məhkəməsindən fərqli olaraq, apellyasiya instansiya məhkəməsi onların heç birini mötəbər hesab etməmiş, bununla belə, yeni rəylərin alınmasını da təmin etməmiş, qaz tənzimləyicinin qaz sayğacından sonraya keçirilməsinin qanunsuz və əsassız olması ilə razılaşırsa da, texniki məsələlər barədə öz ehtimalları əsasında qətnamə qəbul etmişdir.

48. Halbuki ekspert rəyi ilə razılaşmayan apellyasiya instansiya məhkəməsi MPM-in 102.1 və 102.2-ci maddələrinə (bax yuxarıda § 42) uyğun olaraq əlavə və ya təkrar ekspertiza təyin edə bilərdi.

49. Lakin apellyasiya instansiya məhkəməsi işə tam, hərtərəfli və obyektiv baxılması məqsədilə qanunla ona verilmiş həmin hüquqdan istifadə etməmiş, digər tərəfdən, xüsusi biliklərə olan zərurətin hansı səbəblərdən aradan qalxmış hesab etdiyini də heç nə ilə əsaslandırmamışdır.

50. Bundan başqa, iş materiallarında olan abonent saldосundan (i/v 101-102) görünür ki, mübahisə predmeti olan istixanada təbii qaz istehlakı 2018-ci ilin noyabr ayında 38.881 manat məbləğində olduğu halda, tənzimləyicinin yeri dəyişdikdən sonra 2019-cu ilin noyabr ayında kəskin şəkildə, yəni 2,5 dəfə artaraq 96.946,40 manata çatmışdır.

51. Daha sonra, istehlakın dəyəri 2019-cu ilin yanvar ayında 58.169,40 manat, fevral ayında isə 51.441,60 manat təşkil etdiyi halda, məlum yerdəyişmə nəticəsində sayğacın alarm rejimində işlədiyi 2020-ci ilin yanvar ayında xeyli artaraq 84.770 manat, fevral ayında isə 88.257 manat olmuşdur.

52. O da qeyd olunmalıdır ki, iddiaçının istixanasının ölçülərinin, əkinin həcmnin və növünün dəyişməsi iş materiallarından görünür.

53. Bununla belə, işin düzgün həlli üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən həmin hallar apellyasiya instansiya məhkəməsi qətnamə qəbul edərkən ümumiyyətlə diqqətdən kənar qalmış, təbii qaz istehlakının dəyərində müşahidə olunan kəskin artımın qaz tənzimləyicisinin yerinin qanunsuz və əsassız dəyişdirilməsi ilə bağlı olub-olmadığı müəyyən edilməmişdir.

54. Sözügedən məsələlərə aydınlıq gətirilmədən isə hazırkı mübahisənin həlli barədə birmənalı nəticəyə gəlmək qeyri-mümkündür.

55. Bundan başqa, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə nəticəyə gələrək əsaslandığı hallardan biri də o olmuşdur ki, mübahisələndirilən dövrdə iddiaçıya məxsus obyektin qaz sayğacına baxış keçirilməklə sayğacın düzgün işləmədiyini və qaz sərfiyyatını artıq qeyd etdiyini təsdiq edən mötəbər sübut (laboratoriya rəyi və s.) olmamışdır.

56. Halbuki məlumdur ki, sayğacların laboratoriyada yoxlanması təbii inhisar subyekti olan cavabdehin özünün müvafiq qurumu tərəfindən həyata keçirilir. Belə olan halda, cavabdeh təşkilatın müvafiq qurumunun təqdim edəcəyi laboratoriya rəyinin özünün mötəbərliyinə də təminat yoxdur.

57. Yuxarıda göstərilənləri ümumiləşdirərək məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi MPM-in 88-ci maddəsinin (bax yuxarıda § 42) tələblərini pozaraq işdə olan sübutları əlaqəli şəkildə düzgün qiymətləndirməmiş, nəticədə MPM-in 217.1-ci maddəsinə (bax yuxarıda § 42) zidd olaraq əsassız qətnamə qəbul etmişdir. Odur ki, həmin qətnamə ləğv edilməlidir.

58. Yeni apellyasiya baxışı zamanı məhkəmə qeyd olunan nöqsanları aradan qaldırmalı iş üzrə qanuni və əsaslı qətnamə qəbul etməlidir.

59. Göstərilənlərə əsasən və MPM-in 417-419-cu maddələrini rəhbər tutaraq, məhkəmə kollegiyası

QƏRARA ALIR:

İddiaçı MMC-nin kassasiya şikayəti qismən təmin edilsin.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2022-ci il 2 mart tarixli 2-2(103)-121/2022 sayılı qətnaməsi ləğv edilsin.

İş yenidən baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılsın.

Qərar qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.